

1980-1259

TBMM
Kütüphanesi

TBMM

85
Yılı

MİLLİ
EGEMENLİK
YILI
2005

EGEMENLİK KATITSIZ SARTSIZ MİLLETİNDİR

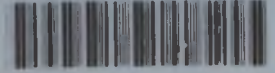

TBMM

TBMM
Kütüphanesi

Yer : 1980-1259
Yıl :
Cilt :
Ksm :
Kop :
Dmby : *200606579*

TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı
Tanıtım Kitapları Serisi: 1

Yayın Yönetmeni
Feridun KEŞİR

Yayın Danışmanı
Kemal ÖZTÜRK

Editör
Ömer EKŞİ

Son Kontrol
TBMM Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı

Tasarım ve Uygulama
On Ajans

Yayın Adresi
TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Bakanlıklar – Ankara

İletişim
Tel : 0312. 420 68 85
Faks : 0312. 420 68 86
www.tbmm.gov.tr
e-mail: bashildb@tbmm.gov.tr

Baskı
TBMM Basımevi
Nisan-2005

ÖNSÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisimizin 23 Nisan 1920'deki açılışından bu yana 85 yıl geçti.

85 yıl önce bu ülkenin kurucusu kahramanlarımızın yürüyüşleri kuşaktan kuşağa aktarılarak devam ediyor.

Şimdi büyük Türkiye, özgür Türkiye hayalimiz için bizler yürüyoruz. Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarından devraldığımız bağımsız Türkiye bayrağını en yüksekte tutarak

azimle ilerliyoruz. Meclisimizin 85. yaşını görkemli bir şekilde kutlamak için 2005 yılını "Milli Egemenlik yılı" ilan ettik.

Bu yılı Milli Egemenlik Yılı ilan etmemizin ve geniş kutlama programları hazırlamamızın temel amacı; milli irade, demokrasi ve özgürlük kavramlarını toplumun her kesimine, hatta her bireye yaymaktır. Böylece, gururla sahip olduğumuz Meclisimiz daha iyi tanınmış, demokrasi kültürümüz gelişmiş, vatandaşlık bilincimiz güçlenmiş olacaktır.

Ayrıca bu yılda, toplumsal barışı sağlamak, yeni diyalog yolları üretmek ve sorunlarımızı çözmek için ortak zemin oluşturmak istiyoruz.

Bu yıl münasebetiyle ayrıca çok geniş çerçeveli bir yayın hazırlığı yaptık. Söz konusu kitaplarımız Meclis uzmanları tarafından hazırlanmış ve sizlerin ilgisine sunulmuştur. Eserlerin; Meclisimizin, milletvekillerimizin, parlamenter sistemin ve demokrasimizin daha iyi tanıtılmasını sağlayacağını umuyoruz.

Saygılarımla

Bülent Arınç
TBMM Başkanı

İ Ç İ N D E K İ L E R

TBMM'nin Açılışı	6
TBMM'nin Görevleri	6
Mecliste Yasama Faaliyeti	7
Meclis'in Denetim İşlevi	9
TBMM Başkanının Görevleri	9
Kimler Milletvekili Olabilir ve Nasıl Seçilirler?	10
Milletvekilliği Dokunulmazlığı ve Sınırı	11
Milletvekilliğinin Düşmesi	13
Meclisin Feshini Gerektiren Haller	13
Meclis Komisyonları	13
TBMM ve Hükümet İlişkisi	13
Mecliste Siyasi Parti Grupları	14
Meclisin İletişim Kanalları	15
Meclis Kütüphanesi	15
Meclisin Binası	16

TBMM'nin Açılışı

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden (TBMM) önce Osmanlı İmparatorluğu'nda iki meclis deneyimi (Meclis-i Umumi) yaşandı. Bunlardan ilki 1877 yılında gerçekleşti ve bir yıl kadar sürdü. İkincisi ise 1908 yılında olup, aralıklarla İstanbul'un işgaline kadar devam etti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin temeli, düşman işgaline karşı koymak amacıyla Anadolu'nun çeşitli yerlerinde düzenlenen kongrelerde atıldı. Mustafa Kemal'in önderliğinde 23 Nisan 1920 tarihinde resmen açıldıktan sonra da TBMM, Kurtuluş Savaşı'nı bizzat yürüttü. Kazanılan bu zafer, yeni bir devletin, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilerlemesini de hızlandırdı.

TBMM'nin Görevleri

TBMM, parlamenter gelenek çerçevesinde doğrudan seçimle oluşan tek organdır. "Egemenlik" TBMM'ye ait bir haktır, yasama yetkisi Türk milleti adına, TBMM'nindir ve bu yetki devredilemez niteliktedir. TBMM'nin yaptığı esas iş kanuni düzenlemeler yapmaktır. Kanunlar, yurttaşlar için hak ve yükümlülük oluşturan yasama işlemleridir. TBMM, kanun dışında bazı önemli kararlar da almaktadır. TBMM'nin yaptığı kanunlar, kuvvetler ayrılığı prensibine uygun olarak, Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmektedir. Yürütme organını, yani hükümeti denetleme ve düşürme yetkisi de TBMM'nin inisiyatifindedir.

Mecliste Yasama Faaliyeti

TBMM Genel Kurulu her yıl ekim ayının ilk gününde kendiliğinden toplanır ve 1 Temmuz'a kadar çalışmalarını sürdürür. Yasama ve denetim faaliyetlerinin görüşülüp karara bağlandığı Genel Kurul, en az 184 üyenin katılımıyla toplanır ve yine en az 139 üyenin oyu ile de karar alır. Meclis'in iş yükünün büyük çoğunluğunu yasama işlemleri oluşturur. Yasama belgelerine ilişkin işlerin tamamlanma sürecini belirten yasama işlemleri sonunda, mutlaka kanun veya karar çıkacak/alınacak diye bir durum söz konusu değildir.

Kanunlar iki yolla oluşur; kanun teklifi ve kanun tasarısı. Bakanlar kurulu tarafından hazırlanan metne kanun tasarısı, milletvekilleri tarafından hazırlanana ise kanun teklifi denir. Kısaca kanun önerileri olarak adlandırılan kanun tasarısı ve teklifleri, TBMM Başkanlığı ve ilgili komisyonlar dahil bazı aşamalardan sonra, görüşülmek üzere Meclis Genel Kurulu'na gelir. Burada ilgili öneri ya reddedilir yada kabul edilir. Kabul edilen kanun Cumhurbaşkanı'nın onayını aldıktan sonra Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olur.

E G E M E N L İ K
K A Y I T S I Z S A R T S I Z M İ L L E T İ N D İ R

AK PARTİ

Meclis'in Denetim İşlevi

TBMM, hükümeti denetleme yetkisini, parlamenter sisteme uygun araçlarla kullanmaktadır. Bunun için kullanılan araçlar, hükümetin faaliyetlerinden bilgi edinmeyi ifade eden soru ve genel görüşmelerdir. Denetim amacıyla meclis araştırması, gensoru, meclis soruşturması gibi usuller kullanılmaktadır. Meclis araştırması veya soruşturması, Meclis'in kuracağı bir komisyon aracılığıyla yapılmaktadır. Gensoru ise, hükümetin veya bakanın siyasi sorumluluğunu hedef almaktadır ve bu yolla hükümet veya bakan düşürülebilmektedir.

Meclis soruşturması, görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan başbakan ve bakanlar hakkında, görevleri sırasında kanunlara aykırı uygulama yaptıkları iddiasıyla soruşturma açılmasını ifade eder. İddiaya ilişkin önerenin Genel Kurul'da kabulü üzerine milletvekilleri arasından oluşturulan soruşturma komisyonu, rapor hazırlayarak, gereği için Genel Kurul'a sunar.

Başkanlık Divanı toplantı halinde

TBMM Başkanının Görevleri

TBMM Başkanı, başkanlığa aday milletvekilleri arasından Genel Kurul'da yapılan gizli oylama ile seçilir ve görevleri şu şekilde özetlenebilir: TBMM'yi Meclis dışında temsil etmek, Genel Kurul görüşmelerini yönetmek, tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini denetlemek, Başkanlık Divanı'na başkanlık etmek ve Divan'ın gündemini hazırlamak, Danışma Kurulu'na başkanlık etmek, TBMM komisyonlarını denetlemek, Başkanlık Divanı kararlarını uygulamak, TBMM'nin idari ve mali işleri ile kolluk işlerini yürütmek ve denetlemek, TBMM'yi ve çalışmalarını tanıtıcı çalışmalar yapmak, Anayasa, kanunlar ve İçtüzük'ün kendisine verdiği görevleri yerine getirmek.

Devlet protokolünde Cumhurbaşkanından sonra ikinci sırada yer alan Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı yurtdışında iken ona vekalet eder. Meclis Başkanı, konumu gereği bağımsız olduğundan toplantılarda oy hakkı yoktur.

Kimler Milletvekili Olabilir ve Nasıl Seçilirler?

30 yaşını dolduran ve Anayasa'da belirtilen seçilme şartlarını taşıyan her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı milletvekili seçilebilir.

TBMM, beş yılda bir yapılan (savaş hali hariç) ve genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşmaktadır. Meclis, bu süre dolmadan da seçimin yenilenmesine karar verebilir. Yine, Anayasa'da öngörülen belli hallerin yaşanması durumunda Cumhurbaşkanının kararı doğrultusunda da seçimlere gidilebilir. TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve ara seçimin yapılabilmesi için genel seçimin üzerinden otuz ayın geçmesi gerekmektedir. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, Meclis üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimin üç ay içinde yapılmasına karar verilir.

Ara seçimin yapılabilmesi için bir diğer şart da genel seçimlere bir yıl kalması gerektiğidir. Bir ilin veya çevresinin TBMM’de üyesinin kalmaması durumunda da ara seçime gidilir. Yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılan seçimlere itiraz mümkündür. Bu tür itirazların tek mercii Yüksek Seçim Kurulu olup, bu Kurul’un kararları aleyhine bir başka makama başvurmak mümkün değildir.

Milletvekilliği Dokunulmazlığı ve Sınırı

Milletvekilleri, hizmet gereği ayrıcalıklı statüde bulunmaktadır. Buna rağmen haklarında bazı kısıtlamalar söz konusudur. Anayasanın 83’üncü maddesine göre, Meclis faaliyetleri nedeniyle “yasama sorumsuzluğu” ve “yasama dokunulmazlığı” ayrıcalıklarına sahiptirler. “Yasama sorumsuzluğu”, milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerindeki oy ve sözlerinden ve bunları Meclis dışında tekrarlamalarından dolayı hiçbir şekilde sorumlu tutulamayacaklarını ifade etmektedir. “Yasama dokunulmazlığı” ise, milletvekillerinin ceza kovuşturmalarından muaf tutulmalarını temin eden bir ayrıcalıktır.

Bu dokunulmazlığa göre, seçilmesinden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen milletvekiline, işlediği iddia edilen suçlarla ilgili yargı işlemleri yapılamamaktadır. Ancak bu durumun da yine Anayasada öngörülen belli birtakım (Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali gibi) istisnaları vardır. Bu gibi durumlarda yetkili makamın durumu TBMM’ye bildirme zorunluluğu bulunmaktadır.

Milletvekilliğinin Düşmesi

Milletvekilinin görev süresi belirlenmiş olmasına rağmen, milletvekilliğini sona erdiren çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bunlar; milletvekilliğinden istifa, seçilmeye engel bir suçtan hüküm giyme ve kısıtlanma, üyelikle bağdaşmayan işleri yürütmekte ısrar, Meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak öngörülen süreden daha fazla katılmama, mensup olduğu partinin temelli kapatılmasına sebep olma ve Cumhurbaşkanı seçilmedir.

Meclisin Feshini Gerektiren Haller

Meclisin, hukuki düzenlemede öngörülen süresinden daha önce sona erdirilmesi anlamına gelen fesih, üç yolla mümkündür. Birincisi, düzenlemelerde öngörülen hallerden birinin gerçekleşmesi durumunda, Cumhurbaşkanı eliyle olmaktadır. İkincisi ise, Meclisin kendi kararıyla kendini feshidir (erken seçime gidilmesi). Ancak bu ikisi aynı anlamı taşımasa da Meclis'in tüzel kişiliği açısından sonuç değişmemektedir. Üçüncüsü ise, Cumhurbaşkanı'nın seçilememesi halinde gerçekleşen fesihtir.

Cumhurbaşkanı fesih yetkisini; bir seçimin ya da mevcut hükümetin başbakanının istifasının ardından veyahut yeni kurulmuş bir hükümetin güven isteminin reddedilmesi üzerine öngörülen süre içerisinde (45 gün) yeni hükümetin kurulamaması durumlarında kullanabilir.

Meclis Komisyonları

Anayasa ve TBMM İçtüzük'ü çerçevesinde kurulan komisyonlar, TBMM'nin yasama ve denetim çalışmalarında temel işlev görmektedirler. TBMM Genel Kurulu adına görev yapan bu komisyonlar, uzmanlık konularına göre yasama ve denetim faaliyetlerinde rol almakla birlikte, inceleme ve araştırmalarıyla da gerek Meclis üyelerini ve gerekse de kamuoyunu aydınlatmaktadırlar. Siyasi parti grupları, milletvekilleri oranında komisyonlarda temsil edilmektedirler.

TBMM ve Hükümet İlişkisi

Ülkeyi idare etmekle görevli hükümet, bakanlar kurulundan oluşur. Bakanlar kurulu bir başbakan ve kanunların öngördüğü kadar

başbakan yardımcısı ve ilgili bakanlardan oluşur. Başbakanın görevi hükümeti temsil ve üyelerini koordine etmektir. Hükümetin doğduğu yer Meclistir. Meclis içinden veya dışından başbakan tarafından belirlenen bakanlar kurulu üyelerinin ataması Cumhurbaşkanı tarafından yapılır. Cumhurbaşkanının bu isimlere itiraz hakkı vardır. Bakanlar kurulu, Cumhurbaşkanının onayını aldıktan en geç bir hafta sonra, Mecliste güvenoyuna sunulur. Yeterli güvenoyu alınamadığı takdirde, yeniden hükümet kurma arayışlarına başlanır. Hükümetin sorumlu olduğu mercii TBMM'dir. TBMM yasama ve denetleme organını oluştururken, hükümet yürütme organını oluşturur. Kuvvetler ayrılığı ilkesi gereği bu ikisi birbirinden bağımsızdır.

Mecliste Siyasi Parti Grupları

TBMM'de temsil edilen her siyasi parti, "Siyasi Parti Grubu" oluşturamaz. Bir partinin Mecliste siyasi parti grubu oluşturabilmesi için en az 20 milletvekiline sahip olması gerekir. Siyasi parti grubu, partilere milletvekilleri ile birlikte daha iyi bir çalışma ortamı sağlar. Yine bu imkana sahip partiler, tüm üyeleriyle birlikte haftada bir araya gelerek, görüş alışverişinde bulunurlar. Meclis Genel Kurulu'nda yapmadıkları konuşmaları, burada birbirleriyle paylaşırlar. Ortak kararlar alırlar ve bunları kamuoyuyla paylaşırlar. Siyasi parti grubunun ilk kuruluşunda, partilerin kendileri tarafından hazırlanacak grup yönetmeliği ile her yasama dönemi başında, o gruba mensup milletvekillerinin adı, soyadı ve seçim çevrelerini gösteren listenin Meclis Başkanlığı'na verilmesi zorunludur.

Meclisin İletişim Kanalları

Ülkenin dört bir tarafından her gün yüzlerce insan Meclise gelerek sorunlarını ve düşüncelerini, başta vekiller olmak üzere ilgili organlarla paylaşmaktadır. Dileyen kimse, Genel Kurul toplantılarını da serbestçe izleyebilmektedir. TBMM'nin ziyaretçi yoğunluğu, dünya parlamentolarında pek rastlanmayan düzeydedir. Bu durum yasama faaliyetleri hususunda, zaman zaman birtakım sorunlara yol açsa da insanların Meclise kolayca ve sıklıkla ulaşıyor olmaları, rejimin işleyişi noktasında bir rahatlama sağlamaktadır.

Meclis, tüm çalışmalarını çeşitli iletişim kanallarıyla Türkiye'ye ve dünyaya duyurmaktadır. Meclis faaliyetlerinin yer aldığı en etkin iletişim kanalı internettir. TBMM'nin sesi konumundaki Meclis TV de tüm gelişmeleri ve parlamento hakkında bilinmesi gerekenleri izleyicilere aktarmaktadır. Aylık faaliyetlerin yer aldığı Meclis Bülteni ile çeşitli konularda zaman zaman çıkan yayınlar da kamuoyuyla paylaşılmaktadır. TBMM'ye yönelik çalışmalarını parlamento muhabirleri aracılığıyla sürdüren ulusal basın organları ise, halkın haber alma hakkına aralıksız hizmet etmektedirler.

Meclis Kütüphanesi

Parlamentonun yasama çalışmalarında ve milletvekillerinin diğer tüm faaliyetlerinde gereksinim duyabilecekleri dokümanları sağlamakla görevli Meclis Kütüphanesi, çok geniş bir hizmet ağına sahiptir. Kütüphanenin faaliyet alanı, kütüphanecilik hizmetleri dışında, araştırma, dokümantasyon ve enformasyonu da içeren geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. Meclis Kütüphanesi'nden milletvekilleri

veya Meclis çalışanlarının dışında halk da istifade edebilmektedir. Kütüphanede yaklaşık 270 bin basılı eser bulunmaktadır ve bunların bir kısmını Cumhuriyet öncesi döneme ışık tutan eserler oluşturmaktadır.

Meclisin Binası

Türkiye Büyük Millet Meclisi bugüne kadar üç ayrı binada faaliyette bulundu. İlk Meclis binasının tarihi 1915 yılına dayanmaktadır. Bu bina, TBMM'nin açılmasından 18 Ekim 1924 tarihine kadar kullanıldı. İlk Meclis binasının ihtiyacı karşılayamaması üzerine birincisinin hemen ikiyüz metre yakınındaki ikinci meclis binası ise, 1961 yılına kadar kullanıldı.

Bu ikisinden farklı bir şekilde doğrudan Meclis binası olarak tasarlanan bugünkü binanın yapım kararına Atatürk zamanında karar verildi. Projesini Avusturyalı mimar Prof. Dr. Clemens Holzmeister'in çizdiği binanın inşaatına 26 Ekim 1939 tarihinde beş milyonluk liralık ödenekle başlandı.

Doğrudan TBMM amaçlı olarak inşa edilen bu bina ise, 6 Ocak 1961 tarihinde kullanıma açıldı. O tarihten bugüne TBMM, çalışmalarını bu binada sürdürmektedir. Tüm mekanların anıtsal, dengeli ve üç boyutlu bir düzenlemeye göre ele alınan yapılar grubunun tam ortasında, ana kütle yer almaktadır. Bu ana kütle önünde, birbirine paralel iki sıra halinde yanlara uzanan kanatlar ile bunları birleştiren köprüler bulunmaktadır. Bugünkü Meclis binası, yeşil alanları ve kapladığı mekanı itibariyle dünyanın en büyük parlamento kampüslerinden birini oluşturmaktadır.

EGEMENLİK KAYITSIZ SARTSIZ MİLLETİNDİR